

appropriate punitive administrative sanctions.

It is noted that the application of administrative penalties for the publication of enforcement must act - a resolution that determined the guilt of the subject and his behavior negatively estimated, whereby the perpetrator to the relevant administrative punitive sanctions.

Analyzing the current administrative legislation, it can be concluded that the imposition of an administrative penalty is final measure, among other measures of administrative coercion, as it materializes legal assessment, which was given the offense and the offender in the course of the proceedings and make it to an appropriate resolution. As a result of an administrative penalty, wine undergoes certain burdensome consequences of material or moral character.

Keywords: *administrative responsibility, legal liability, administrative offense, governance, legal guarantees.*

УДК 342.7(477)(045)

С. В. Степанова

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті проведено дослідження теоретичних та практичних проблем застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, які виникають перед Україною в процесі їх імплементації у діюче національне законодавство України по захисту конституційних прав та свобод людини. Норми права, які цитуються в статті, відображають сучасні позитивні кроки України по імплементації положень Конвенції та практики Європейського суду з прав людини. У висновках автором надано свої пропозиції щодо удосконалення стану імплементації та застосування Конвенції та практики Європейського суду у національне законодавство та національну судову практику.

Ключові слова: *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, рішення Європейського суду з прав людини, практика Європейського суду з прав людини, застосування практики Європейського суду з прав людини.*

Постановка проблеми: Ефективності реалізації в Україні права людини на справедливий суд значною мірою сприяє застосування судами України Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. Для України це цілком новий механізм захисту прав людини, введення якого ускладнюється багатьма чинниками, зокрема проблемами реформування самої судової системи в Україні. Це ускладнюється ще й тим, що Україна є державою з континентальною системою права, в той час як право Європейського суду – прецедентне, а отже, перед суддями України гостро стоїть проблема вивчення та застосування не тільки норм Конвенції, а й прецедентних рішень Європейського суду. Водночас ця проблема з конституційно-правової точки зору не аналізувалася, хоча її дослідження має вагоме значення для визначення напрямів вдосконалення національного законодавства та практики суду. В даній статті піднімаються проблеми, які виникають перед Україною в процесі імплементації положень Європейської Конвенції про захист прав та основоположних свобод та практики Європейського суду у діюче національне законодавство України по захисту конституційних прав та свобод

людини, дослідження проблем їх застосування при розгляді справ судом, та визначення ефективних заходів по удосконаленню застосування Конвенції та рішень Європейського суду судами України суддями та іншими категоріями працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також триманням людей в умовах позбавлення волі.

Такий аналіз необхідний для усунення підстав для надходження до Європейського суду заяв проти України, спричинених проблемою захисту права людини на справедливий суд, та зменшення рішень Європейського суду, прийнятих проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми статусу і практики діяльності Європейського суду з прав людини присвячено роботи багатьох вітчизняних авторів, наприклад, таких як: К. Андріанов, В. Г. Буткевич, М. В. Буроменський, Ю. Зайцев, В. Кампо, О. Климович, В. П. Павлюк, П. Рабінович, В. О. Туманов, С. Шевчук, та зарубіжних - Є. Бредлі, М. Дженіс, Р. Кей Р., та ін. Проте поза їх увагою залишалися окремі проблеми, пов'язані з пошуками місця норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішень Європейського суду з прав людини у правовому полі нашої держави та їх застосування.

Незважаючи на те, що Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» в редакції від 13.04.2011 року (із змінами) № 3477-IV мав би зупинити більшість дискусій, що виникають щодо проблем застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права в Україні, насправді таких запитань виникає ще більше. Тому *мета роботи* полягає у дослідженні та вирішенні цих питань.

Виклад основного матеріалу. Визначення прав людини та їх дотримання завжди були у центрі уваги людства. Ще в античні часи стояло питання: як забезпечити існування сильної держави та при цьому зберегти права людини? Будучи споконвічним, це питання турбує нашу державу й сьогодні. Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року (далі - Закон про ратифікацію) Україна визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції [1; 2].

Таким чином Конвенція стала частиною українського національного законодавства, а юрисдикція Європейського Суду з прав людини (далі-Європейський суд) поширилася на спори громадян України з державою, але на жаль, Україна є одним із лідерів за кількістю заяв, що надходять до Європейського суду. Це - серйозний сигнал для органів державної влади про те, що механізм захисту прав людини в Україні потребує істотного вдосконалення. Зокрема, йдеться про необхідність вдосконалення застосування Конвенції та практики Європейського Суду у судовій практиці.

Так, за статистичною інформацією, наявною на сайті Європейського суду, станом на 31 грудня 2014 року в Європейському суді перебувало на розгляді 13650 заяв проти України, що становить 19,5% усіх заяв, які перебувають на розгляді. Це найбільша частка однієї країни. Для порівняння, щодо Італії на розгляді перебувало 10100 заяв (14,4%), Росії – 10000 (14,3%), Туреччини – 9500 (13,6%), Румунії – 3400 (4,9%) [3]. За період 1998-2014 рр. щодо України було винесено 1002 рішення; з них у 987 рішеннях було констатовано щонайменше одне порушення Конвенції або Протоколів до неї [4].

Отже, громадяни України, а також ті, хто на законних підставах перебувають на її території, реалізують право, яке надає їм Конституція України, а саме: «... після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів

міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» (ст.55 ч.4) [5].

Головною передумовою ефективного захисту Конвенцією прав людини в Європі є застосування Конвенції державами в їхньому правопорядку у світлі прецедентної практики Суду. Це передусім передбачає приведення державами законів та адміністративної практики у відповідність з Конвенцією.

В дійсності тільки невелика група правників-міжнародників дотримується тієї думки, що держави зобов'язані інкорпорувати Конвенцію в національне право. Європейський суд неодноразово підкреслював, що не існує такого юридичного обов'язку.

Зокрема, про це йдеться в ухвалі по справі «Ірландія проти Об'єднаного Королівства» 1978 року [6, с. 233]. І все ж навіть у тих державах, які не інкорпорували Конвенцію у своє внутрішнє право, існує тенденція посилатись на Конвенцію та її тлумачення в рішеннях Європейського суду та уникати конфліктів між Конвенцією і національним правом. Таким чином зменшуючи ймовірність того, що суду доведеться прийняти рішення, яке суперечитиме Конвенції.

Однак дійсне положення міжнародного права в національній правовій системі визначається не тільки конституційними нормами, але й бажанням національних судів застосовувати норми міжнародного права у своїх рішеннях. Саме так працюють суди більшості європейських держав, прямо застосовуючи положення Конвенції.

Для судів України застосування Конвенції та практики Європейського суду набули особливої актуальності з прийняттям 23 лютого 2006 року Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі-Закон про виконання рішень), який увібрав у себе численні резолюції Комітету Міністрів Ради Європи: Рес (2004) 5 від 12.05.2004 року щодо перевірки узгодженості законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики зі стандартами, викладеними в Європейській Конвенції з прав людини; Рес (2004) 4 від 12.05.2004 р. щодо місця Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці [7; 8; 9]. В законі знайшла відображення правова позиція Суду щодо наслідків, визначена у рішенні «Броньовський проти Польщі», від 22 червня 2004 року.

Верховний Суд України ухвалив низку постанов Пленуму, в яких надається роз'яснення судам загальної юрисдикції про необхідність застосування Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і рішення Європейського суду як джерела права. Так, у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» № 1 від 27.02.2009 р. визначено: «...суди повинні застосовувати Конвенцію і рішення Європейського суду як джерело права...»; у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі» №14 від 18.12.2009 р. зазначено: «...у мотивувальній частині кожного рішення... У разі необхідності мають бути посилення на Конвенцію та рішення Європейського суду, які згідно із Законом від 23.02.06 р. №3477-IV є джерелом права та підлягають застосуванню в даній справі» [10, с. 7; 11, с. 4].

Незважаючи на вжиття державою заходів загального характеру, кількість рішень Європейського суду, які постановлені проти України, не зменшується.

М. В. Буроменський виділяє три можливі шляхи застосування Європейської конвенції в правовій системі України, а саме - через прийняття спеціальних законів, тлумачення існуючих законів на основі Конвенції та застосування міжнародних норм у світлі ст. 9 Конституції України [12]. Як приклад він наводить Конституційний суд Іспанії, який, беручи до уваги рішення Європейського суду у справі «Кастелз проти Іспанії», ухвалив, що прецедентне право Європейського суду може бути прямо

застосоване в іспанському правовому регулюванні [13, с. 126].

Для України це цілком новий механізм захисту прав людини, введення якого ускладнюється багатьма чинниками, зокрема проблемами реформування самої судової та правової системи в Україні, невідповідності праворозуміння, що формувалося та складалося у більшості представників української юридичної науки в радянський період, вимогам та реаліям сьогодення. Це ускладнюється ще й тим, що Україна є державою з континентальною системою права, в той час як право Європейського суду - прецедентне, а отже, перед суддями України гостро стоїть проблема вивчення та застосування не тільки норм Конвенції, а й прецедентних рішень Європейського суду.

У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV, із змінами, вказується, що джерелом права Європейського Союзу, до якого здійснюється адаптація законодавства України, є, зокрема, рішення Європейського суду [14]. Крім того, згідно ст. 17 Закону про виконання рішень суди України застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Отже, українські суди мають не тільки право, але і обов'язок застосовувати при розгляді справ практику Європейського суду як джерело права.

Відповідно до ст. 32 Конвенції, юрисдикція європейського суду поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції і протоколів до неї. Крім того, як зазначалося вище, згідно із Законом про ратифікацію повністю визнає на своїй території юрисдикцію європейського суду в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Отже, рішення Європейського суду є офіційними тлумаченнями Конвенції, а отже, застосування рішень Європейського суду є одночасно застосуванням Конвенції.

Аналогічні підходи зафіксовані в процесуальних кодексах України, оскільки механізм застосування Конвенції та практики Європейського Суду в більшій мірі залежить від внесення у національне законодавство необхідних змін, що впливають з прецедентного права, яке створюється рішеннями Європейського Суду з прав людини.

Робота над цією проблемою триває досі і найпоказовішим прикладом цьому останнім часом є прийняття 13 квітня 2012 року Кримінального процесуального кодексу України, у якому вперше в кримінальному судочинстві в ст. 8 закріплений принцип верховенства права «відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принципи верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» [15, с. 88].

Таким чином, якщо за умови, що внутрішнє законодавство не регулює певних питань або регулює їх суперечливо, застосування рішень Європейського суду як джерела права є єдино можливим і обов'язковим. Навіть у разі, коли видається, що рішення Європейського суду суперечать внутрішньому законодавству, пріоритет повинен віддаватися рішеннями Європейського суду, оскільки, по-перше, це означатиме визнання пріоритету міжнародних правових актів над внутрішніми, а по-друге, за умови звернення учасників певного судового провадження в Європейський суд останній, застосовуючи свою власну судову практику, визнає рішення українського суду таким, що не відповідає Конвенції.

У разі наявності колізій між нормами національного законодавства України та Конвенції пріоритетному застосуванню підлягають саме норми Конвенції як міжнародного договору. На користь цієї позиції можна навести наступні аргументи:

По-перше, діє міжнародний принцип добросовісного виконання державою своїх міжнародних зобов'язань, який фактично закріплений статтею 8 Конституцією України. Цей принцип визначений, зокрема: у статті 26 Віденської конвенції «Про

право міжнародних договорів» 1969 р. (ратифікована Україною 14 травня 1986 р.), у якій закріплено, що «кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись» (*pacta sunt servanda*) та статті 27 зазначеного документу, яка передбачає, що «учасник не може посилається на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору»; у статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» 29 червня 2004 р., якою прямо визначається: «...якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [16; 17].

По-друге, при обґрунтуванні пріоритетності норм Конвенції, необхідно акцентувати увагу на частину 1 ст. 22 Конституції, яка визначає, що «права і свободи людини й громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними», є всі підстави стверджувати, що у разі, коли гарантії прав людини, що зафіксовані у Конвенції, з тієї чи іншої причини залишилися неповними у Конституції України, пріоритет отримують саме Конвенція та практика Європейського суду.

Проблемним питанням є застосування практики Європейського суду судами України, оскільки відповідно до преамбули Закону України про виконання рішень, цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах саме проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини.

Відповідно до ст. 17 цього Закону суди мають застосовувати практику Суду, тобто будь-яке рішення або ухвалу, винесені Європейським судом, незалежно від суб'єктного складу справи, у т. ч. й у справах проти України, а стаття 18 визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду. При цьому варто зауважити, що йдеться саме про «практику Суду» у значенні, розкритому у статті 1 цього Закону, тобто практику Європейського суду та Європейської комісії з прав людини, а не лише про рішення щодо України. Важливо пам'ятати, що у Законі про виконання рішень немає положень, які б забороняли застосовувати рішення чи ухвали Європейського суду з прав людини, постановлені щодо інших країн.

Згідно із статтею 46 Конвенції держави - учасниці зобов'язані виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

При цьому Європейський суд при прийнятті рішень щодо України керується усією своєю практикою, в тому числі рішеннями у справах проти інших держав. Це відповідає принципу правової визначеності, оскільки робить рішення Суду прогнозованими. Отже, при застосуванні правових позицій Європейського суду національні суди повинні враховувати всю його практику, в тому числі сформовану й щодо інших країн.

Так, у справі «Ранцев проти Кіпру та Росії» Суд нагадав, що мета його рішень, окрім вирішення конкретної справи, полягає також у роз'ясненні, утвердженні та розвитку правил, встановлених Конвенцією, для підвищення загальних стандартів захисту прав людини та поширення практики поваги до прав людини у державах-учасниках. У справі «Опуз проти Туреччини» Суд визнав наявність де-факто *erga omnes* (з лат. «щодо всіх») ефекту своїх рішень, вказавши на необхідність брати до уваги його висновки навіть у рішеннях щодо інших держав-учасниць: оскільки Суд надає остаточне авторитетне тлумачення прав і свобод, визначених у Розділі 1 Конвенції, він розглядає, чи прийняли національні органи влади достатньою мірою принципи, що впливають з його рішень щодо аналогічних питань, навіть якщо вони

стосуються інших держав [18, с. 20].

І тут виникає наступна проблема, а саме те, що Законом не встановлено порядок доступу до практики Європейського суду з прав людини загалом, тому реальне застосування практики Суду при здійсненні судочинства судами України дещо ускладнюється.

У ст.18 Закону України про виконання, встановлений порядок посилання на практику Суду, принаймні, це впливає із назви даної статті «Порядок посилання на Конвенцію та практику Суду», але, як свідчить аналіз її змісту, він полягає і обмежується лише приписом використовувати переклади текстів рішень Суду, надрукованих відповідно до ст.6 цього Закону у спеціалізованих у питаннях практики Суду юридичних виданнях, а за відсутності - оригінальний текст.

Для реалізації цього підходу потрібно забезпечити доступність усіх рішень Європейського суду для суддів України, оскільки суди повинні використовувати офіційний переклад Конвенції та у разі відсутності такого суд повинен користуватися оригінальним текстом.

Багато науковців і практиків, серед яких зокрема і колишній Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини Зайцев Ю.Є. наголошує на тому, що «наявність чи відсутність перекладу рішення Європейського суду жодним чином не обмежує його застосовуваності українськими судами» [19, с. 7].

Автор з такою позицією не погоджується, тому що по-перше в ст.65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2010 року в новій редакції від 2015 року, серед вимог до кандидатів на посаду судді ми не знайдемо тієї, яка пов'язана із обов'язком кандидата на посаду судді володіти однією із офіційних мов Суду (англійською або французькою) на тому рівні, який би забезпечував йому можливість вільно знайомитися і розуміти практику Європейського суду в оригіналі, у випадку зайняття ним посади судді; по-друге виникає питання, а хто ж буде визначати і підтверджувати те, що практика Європейського суду з прав людини, застосовувана національним суддею, має автентичний переклад відносно мови оригіналу; по-третє застосування українськими судами рішень Європейського суду в оригінальному тексті, може суперечити вимогам статті 57 Конституції України про те, що кожному гарантується право знати свої права і обов'язки, адже принцип правової визначеності є складовим елементом верховенства права.

Так в Рекомендації Rec (2002) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи про опублікування і поширення в державах-членах Ради Європи текстів Конвенції та постанов і рішень Європейського Суду від 18.12.2002 року, сформульовані зобов'язання держав щодо перекладу і поширення рішень Європейського Суду [20].

Станом на сьогодні, найбільш повним і систематизованим джерелом судової практики Суду у перекладі українською мовою є щоквартальний журнал «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі», який видається з 1999 р. Видавцем цього журналу є Українська Правнича Фундація. Рішення Суду можна знайти також на веб-сайті Суду, де є спеціальна пошукова система HUDOS з англійським, французьким та турецьким інтерфейсом. Переклади рішень Суду доступні і в деяких пошукових системах та на веб-сайтах Міністерства юстиції України, Національної школи суддів України, Центру інформації та документації Ради Європи в Україні та ін.

Тому, якщо законодавець вважає необхідним застосування при здійсненні судочинства всіх правових позицій Європейського суду незалежно від національності держави-відповідача, він має визначити механізм доступу до цієї практики (перекладу та оприлюднення).

З проблемним питанням застосування Конвенції та практики Європейського Суду стикаються судді при обґрунтуванні прийнятих рішень. Досить поширеним у діяльності судів є абстрактне посилання на практику Європейського суду без вказівок на конкретне рішення цього органу. Нерідко навпаки - в судових рішеннях вітчизняних судів робиться посилання на конкретне рішення Європейського суду, але без зазначення співвідносності його з нормами національного права й обставинами конкретної справи [21, с. 5].

Ще одна проблема полягає у відсутності єдиних критеріїв застосування практики Європейського суду та Конвенції у судових рішеннях. Як зазначає П. М. Рабінович, «справжній смисл багатьох норм Конвенції, сформульованих здебільшого в надто абстрактній, часто оціночній формі, конститується, з'ясовується лише після їх тлумачення і застосування у рішеннях Суду. Практика Суду (а це сотні рішень) розвивається за відверто прецедентним принципом. І тому знання й урахування прецедентних рішень Суду, засвоєння специфіки його професійного мислення, його «правового менталітету» - одне з найактуальніших завдань, що постають нині перед суддями та будь-якими іншими суб'єктами захисту прав людини в Україні» [22].

У цьому механізмі застосування українськими судами практики Європейського суду з прав людини особлива роль належить Верховному Суду України, який не лише має застосовувати практику Європейського суду, а й безпосередньо бере участь у процедурі виконання рішень Європейського суду. За Законом Верховний Суд України є єдиним у державі судом, повноважним переглядати судові рішення національних судів у разі встановлення у них Європейським судом з прав людини порушень міжнародних зобов'язань держави.

Нещодавно Верховний Суд міг здійснювати перегляд відповідних рішень національних судових органів, у яких Європейським судом констатовано порушення норм Конвенції, лише у разі, якщо вищий спеціалізований суд допустить відповідну скаргу до провадження у Верховному Суді.

На даний час Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 № 192-VIII, з метою підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства та забезпечення права на справедливий суд було внесено зміни до процесуальних кодексів та передбачено, що Верховний Суд може здійснювати перегляд відповідних рішень національних судових органів, у яких Європейським судом констатовано порушення норм Конвенції за заявою особи, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, без будь-яких інших вимог [23, с. 132]. При цьому Верховний Суд ухвалює остаточне судові рішення у справі, без направлення справи на новий судовий розгляд.

Такі зміни є позитивним кроком в застосуванні Конвенції та практики Європейського суду, але проблеми, які виникають у діяльності судів при використанні правових позицій Європейського суду, свідчать, що саме Верховний Суд повинен формувати концептуальні підходи і методи використання судами європейських стандартів, розробляти рекомендації щодо правильного та однакового застосування ними при здійсненні правосуддя норм Конвенції і практики Європейського суду. Верховний суд може це робити передусім шляхом використання практики Європейського суду з прав людини при вирішенні конкретних справ усіх категорій - адміністративних, господарських, цивільних і кримінальних.

Яскравим прикладом використання положень Конвенції і практики Європейського суду з прав людини є Конституційний Суд України, що здійснює їх використання також за різними підходами (далі - КСУ). «Так, Європейська конвенція використовувалася при ухваленні КСУ двадцяти рішень і одного висновку: згадка про Конвенцію без посилання на конкретні статті мала місце у чотирьох рішеннях, згадка

про преамбулу Конвенції - в одному рішенні; ст. 1 Конвенції була використана при ухваленні одного рішення; ст.2 - при ухваленні двох рішень; ст. 3 - при ухваленні одного рішення; ст.5 - при ухваленні одного рішення; п.1 ст.5 - одного рішення; ст.6 - п'ятьох рішень і одного висновку; п.1 ст.6 - чотирьох рішень; ст.7 - одного рішення; ст.10 - одного рішення; ст.11 - двох рішень; ст.13 - двох рішень; ст.16 - одного рішення; ст.61 - одного рішення. Переважну більшість рішень КСУ, в яких використовувались положення Європейської конвенції, було ухвалено у справах за конституційними поданнями. І лише чотири рішення КСУ базувалися на положеннях Європейської конвенції під час розгляду справ за конституційними зверненнями (з них одне - зверненням юридичної особи і три - за зверненнями фізичних осіб) [24, с. 190].

Основні проблеми у застосуванні положень Європейської конвенції в діяльності КСУ полягають у тому, що багато її положень уже втілено в національне законодавство, а КСУ використовує переважно норми національного права, але посиляється на Європейську конвенцію, коли: відсутні інші правові регулятори у рамках національного права; національних регуляторів є замало для забезпечення всебічного і повного правового регулювання певного питання; національні регулятори по-різному регулюють одні й ті ж питання, а тому КСУ змушений звертатися до Європейської конвенції [25, с. 26].

Висновки. Поза сумнівом, Конвенція закріплює найвищі цінності людства - фундаментальні права й основоположні свободи людини, інтерпретовані Європейським судом, які становлять ядро як наднаціонального, так і національного права. Саме ця обставина дає підстави для визнання пріоритетності норм Конвенції та практики Європейського суду щодо норм національного законодавства, а імплементація Конвенції та практики Європейського суду, безумовно, є тим самим довгоочікуваним способом вирішення конфліктів у процесі розгляду спорів, що зачіпають права, гарантовані Конвенцією, та послужить превенцією порушень положень Конвенції нашою державою.

Звичайно, проблеми вдосконалення механізму застосування Конвенції та практики Європейського Суду в національне законодавство та національну судову практику існуватимуть ще певний проміжок часу, але внесенням змін до чинного законодавства та практики його застосування, забезпеченням юридичної експертизи законопроектів, перевіркою на відповідність чинних законів, належним опублікуванням, швидким та ефективним розповсюдженням на національному рівні тексту рішень Суду серед суддів, прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів та інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також триманням людей в умовах позбавлення волі, забезпеченням їх професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду та інших заходів, ми зможемо подолати їх, що, безперечно, призведе до демократизації нашого суспільства і всебічному дотриманню прав людини в нашій державі.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини та основних свобод із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу №11 // Практика Європейського суду з прав людини. - 1999. - №1.
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 40 - ст. 263.
3. European Court of human rights applications before a judicial formation 31.12.2014 [Electronic resource] // European Court of human rights. - search HUDOC case-law. - Mode of access : http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_pending_2014_ENG.pdf. - Title from

the screen.

4. Violations by Article and by State - 1959 - 2014 [Electronic resource] // European Court of human rights - search HUDOC case-law. – Mode of access : http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2014_ENG.pdf. - Title from the screen.

5. Конституція України. – Харків : Одисей, 2005. - 48 с.

6. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини : моногр. / М. Антонович. – Київ : Academia, 2000. – 262 с.

7. Рекомендація Rec(2004)4 Комітету міністрів державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці від 12.05.2004 року [Електронний ресурс] // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2004. - № 4. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_573. - Назва з екрана.

8. Рекомендація Rec(2004)5 Комітету міністрів державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини від 12.05.2004 року [Електронний ресурс] // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2004. - № 4. - Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_574. - Назва з екрана.

9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 28.07.2006. - № 30 - ст. 260.

10. Постанова Пленуму Верховного суду України від 27.02.2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» // Вісник Верховного суду України. – 2009. - № 3 - С.7.

11. Постанова Пленуму Верховного суду України від 18.12.2009 року № 14 «Про судові рішення у цивільній справі» // Вісник Верховного суду України. - 2010. - № 1 - С.4.

12. Буроменський М. В. Конвенції Ради Європи і розвиток законодавства України : доповідь на конференції / М. В. Буроменський // Україна і міжнародне право на межі тисячоліть (до завершення 10-ліття міжнародного права ООН 1989-1999), м. Київ, 26-27 листопада 1999 р. – Київ, 1999

13. Буроменський М. Кроки до Європи : рецензія на збірник : «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Дослідження. Нормативні акти». Вип.1, 2, 3 / М. Буроменський // Право України. - 1999. - №8.

14. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 року № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 29 - ст. 367.

15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13 – ст. 88.

16. Віденська конвенція про право міжнародних договорів, Заява від 23.05.1969 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118. – Назва з екрана

17. Про міжнародні договори» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України : Закон України від 05.06.2014 року № 1323-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 34 - ст. 1166.

18. Юдківська Г. Ю. Еволюція ролі Європейського суду - на шляху до процедуралізації фундаментальних прав / Г. Ю. Юдківська // Вісник Верховного Суду України. - 2011. - № 7 - С. 19-22.

19. Зайцев Ю. Є. Про тонкощі використання в українській судовій практиці рішень

Європейського суду з прав людини / Ю. Є. Зайцев // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2010. - № 11. - С. 5-8.

20. Рекомендація Рес(2002)13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо опублікування та розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини в державах-членах» від 18.12.2002 року [Електронний ресурс] // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2004. - № 4 - Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_717. - Назва з екрана.

21. Онопенко В. В. Механізм захисту прав людини в Україні потребує істотного вдосконалення / В. В. Онопенко // Вісник Верховного Суду України. - 2011. - № 7. - С. 4-7.

22. Рабінович П. Рішення Європейського суду з прав людини : до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування / П. Рабінович // Практика Європейського суду з прав людини: Рішення. Коментарі. – 1999. – №1.

23. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. - № 18, № 19-20 – ст. 132.

24. Кампо В. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Конституційний Суд України / В. Кампо, М. Савчин, Н. Сергієнко // Право України. - 2010. - № 10. - С. 186-197.

25. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. - Київ : Центр правових досліджень, 2007. – 50 с.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2015 р.

S. V. Stepanova

THE PROBLEMS OF APPLICATION OF THE CONVENTION FOR PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS AND THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The problems, which appear before Ukraine in the process of implementation of the provisions of the Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights to the current legislation of Ukraine on protection of constitutional civil rights and liberties, the research of problems of their application in judicial proceedings and determination of the effective measures for improvement of application of the Convention and the resolutions of the European Court foremost by the courts of Ukraine, are brought up in the paper.

The paper consists of the introduction, the definition of the problem in general, the analysis of the latest research and legal principles, which the solution to such problem is founded in and which the author relies on, the highlighting of the prior unsettled parts of the general problem, which the mentioned article is devoted to, the conclusions, and the list of references used.

The relevance of the problems set in the article is connected with compulsory use of the Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights as the rule of law. The aim of the paper is to research and to solve these problems. The set problems give an opportunity to further improvement of the remedy devices to a fair trial. The rules of law quoted in the article reflect the recent positive steps of Ukraine towards the implementation of the provisions of the Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights.

In the conclusions the author gives her suggestions as for the improvement of implementation condition and application of the Convention and the practice of the European Court in the national legislation and national judicial practice.

The conceptual issues and conclusions of the research may be used: in scientific research – for further development of theoretical and practical issues in the field of usage of the Convention and the practice of the European Court; in law-making – for formulation and detailing of suggestions as to improvement of the legislation of Ukraine; in law enforcement – for improvement of work of the governmental authorities regarding implementation of the principles of the rule of law; in teaching and learning activities – for teaching of the courses «Constitutional Law of Ukraine», «International Law», «Criminal Process». The findings are also useful for all people, who are interested in current problems of constitutional and international law and protection of human rights.

Keywords: *European Convention on Human Rights, the decisions of the European Court of Human Rights, the practice of the European Court of Human Rights, the application of the European Court of Human Rights.*

УДК 342.7(477)(045)

Ю. С. Хоббі

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В статті розглядаються основні проблеми забезпечення інформаційних прав людини в Україні, вирішення яких залежить від реформування інформаційного законодавства та Конституції України, зокрема її другого розділу. Наголошується, що без їх ефективної реалізації та захисту не можна говорити про побудову інформаційного суспільства, яке б відповідало європейським стандартам та цінностям.

До основних проблем слід віднести хаотичний розвиток інформаційного законодавства ще до прийняття чинної Конституції України, відсутність законодавчо врегульованого порядку функціонування та діяльності в мережі Інтернет, невизначеність механізмів забезпечення відповідальності за порушення інформаційного законодавства.

Ці проблеми може бути подолано шляхом прийняття інформаційного кодексу, який окрім загальної та спеціальної частин повинен мати розділ щодо механізмів захисту інформаційних прав, містити вичерпний перелік умов віднесення інформації до категорії з обмеженим доступом та надання їй відповідних грифів та чіткий перелік умов обмеження інформаційних прав із зазначенням відповідних механізмів та термінів цього обмеження. Крім того, доцільно запровадити посаду Інформаційного омбудсмена з метою всебічного та ефективного захисту права на доступ до інформації та інших інформаційних прав.

Ключові слова: *інформаційні права, інформаційне законодавство, інформаційне суспільство, інформаційний кодекс, інформаційний омбудсмен.*

Постановка проблеми. Європейський вибір України вимагає від неї значних зусиль в напрямку гармонізації національного законодавства з європейським правом. Це в першу чергу стосується прав та свобод людини та громадянина як запоруки побудови дійсно демократичного та розвинутого суспільства та держави. Цей процес повинен починатися з основного закону країни – Конституції, на базі та у відповідність до якої створюється та розвивається вся правова система. Розділ про права та свободи людини повинен відповідати міжнародним та європейським стандартам в цій сфері та узгоджуватися з міжнародними зобов'язаннями України. На сам перед, це стосується